

Woudagemaal Lemmer

Gewoonlijk doet het Woudagemaal dienst als museum. Bij langdurige regenval echter, zoals in januari van dit jaar toen de grond van de Friese polders verzadigd raakte, wordt het 87 jaar oude stoomgemaal in Lemmer weer in werking gesteld.

In januari bewees het Woudagemaal zijn dienst weer eens: tot twee keer toe moest het dagen achtereenvolgend overtollig water uit de Friese boezem afvoeren. Technici van het Wetterskip Fryslân waren dag en nacht in de weer om de machines draaiende te houden.

Gerrit van Heerde, beheerder van het Woudagemaal: "Normaal gesproken kan het J.L. Hooglandgemaal van Stavoren het overtollig boezemwater afvoeren. Maar door de aanhoudende zware regenval, gecombineerd met een stevige zuidwestenwind, werd het boezemwater het land in gestuwd. Als wij niet gingen pompen, zouden delen van het land onder water komen te staan. Uit voorzorg hadden wij de ketels al op temperatuur en op 11 januari gingen we onder stoom."

Op vol vermogen voert het ir. D.F. Woudagemaal vier miljoen liter water per minuut af. Het is het grootste, nog werkende stoomgemaal ter wereld. Op 7 oktober 1920 werd het door Koningin Wilhelmina geopend en sinds 1998 staat het op de werelderfgoedlijst van UNESCO en trekt het het hele jaar dagjesmensen.

Stoomwolken

De machines in de grote lichthal zien er uit alsof ze gisteren zijn geïnstalleerd. Als het gemaal eenmaal draait, is van buiten niet te zien dat het een stoomgemaal is. Maar bij de opstart is dat wel anders. Dan stoot het gebouw grote stoomwolken uit. De stoommachines worden voorverwarmd met stoom, zodat de temperatuurschok bij het starten

In een serie van tien artikelen laat H₂O de komende maanden de daadwerkelijke waterbeheerders aan het woord: mensen die de gemalen laten werken, de dijken versterken, drinkwaterleidingen aanleggen, etc. Dit is de vierde aflevering.

beperkt blijft. Drie enorme stoomketels zijn nodig om de gemalen voldoende capaciteit te geven. De reusachtige vliegwielen van de stoommachines worden met de hand in de juiste stand gezet om ze draaiende te krijgen. Staan de machines eenmaal onder stoom, dan verdwijnen de stoomwolken. De stoom circuleert door het systeem en het condensaat moet regelmatig gefilterd worden.

Training

Gerrit van Heerde: "De laatste keer dat we het gemaal functioneel in werking moesten stellen, was in 2002. Tussendoor draaien we enkele dagen per jaar voor een demonstratie, maar vooral om onze technici van het waterschap te trainen zodat we op hen kunnen rekenen als we écht moeten draaien. Als het gemaal in vol bedrijf is, werken we hier met acht tot tien mensen in ploegdienst. Alle bewegende delen moeten regelmatig gesmeerd worden. Dit is nog ouderwets handwerk."

Gerrit van Heerde, die binnenkort met pensioen gaat, is er trots op dat hij al meer dan 29 jaar heeft meegewerkt aan het in stand en draaiend houden van het gemaal. "We blijven een onmisbare schakel in de waterhuishouding van Friesland. Zonder dit gemaal zouden delen van Friesland onder water kunnen komen te staan."

Tekst en foto's: Johannes Odé

"Dag en nacht moeten we alle bewegende delen regelmatig smeren."

Regelmatig moeten de filters waarmee stoom gereinigd wordt, vervangen worden.

De ketels die destijds met kolen werden gestookt, zijn in 1967 omgebouwd voor oliestook.

Het vliegwiel moet met de hand in de juiste stand gesteld worden om het draaiende te krijgen.

Draaien de stoommachines op volle kracht, dan pompt het gemaal vier miljoen liter water per minuut uit de boezem het IJsselmeer in.

Tijdens het opstarten stoot het Woudagemaal stoom uit.

Gerrit van Heerde brengt de machine onder stoom.

Technici van Wetterskip Fryslân krijgen training in onderhoud.